

Kányási Holb Margit

Az újraértelmezett hagyomány

Takács István
kovács és
Csuti Tibor
fazekas
virágtartói

A Zala Megyei Népművészeti Egyesület Kézműves Akadémia projektjének Szlovénia-Magyarország Határon Átnyúló Együttműködési Programja keretében megvalósult, termékfejlesztési folyamatot bemutató kiállítás alkalmából rövid időn belül negyedszer találkozhattam a Zala Megyei Népművészeti Egyesület tagjaival és munkáival. Véletlenül épp ünnepi alkalmak voltak ezek, vagy, ha az alkalom nem adott lehetőséget az ünneplésre, akkor ünnepivé, illetve örömtelivé tette a találkozást számomra a jó hangulat, az a baráti, kedves légkör, amely jellemzi a közösséget.

Már akkor láttam, hogy jó társaságba keveredtem, amikor a Néprajzi Múzeumból, az országos kiállítást követően, velük utazhattam haza Zalaegerszegre. Némely névről, amelyen szölongatták egymást, azt hittem, hogy becenevek. Másnap, a munka, akarom

mondani a zsűrizés, alkalmával derült ki, hogy férfias vezetőkénevekről van szó. A hangsúly, a dallam jelentette számomra ezt a kellemes félreértést. A szeretetteljes hangvétel, a humor jellemzője és szerencsés tulajdonsága az itt ügyeskedőknek, mely, úgy látszik, a legjobb közegét is teremti meg a sikeres együttműködésnek.

A következő találkozásunkra a NESZ által szervezett program alkalmával került sor, amikor is, talán nem véletlenül, még a pályázati munkákat záró kiállítás megnyitása előtt, erről a sikeres projektről frissiben kapott tájékoztatást a Népművészeti Akadémia novemberi ülésén megjelent érdeklődő hallgatóság.

Nem véletlen, mert úgy látom, hogy az igyekezet, a lépni és tenni akarás, az erős tempó mindnyájuk tulajdonsága, amelyre igen nagy szükség van a népművészettel kapcsolatos, országosan jellemző, több évtizedes, tudatos, szemléletbeli félrevezető korszak után. Ezzel a lemaradást behozó és ledolgozni igyekvő magatartással együtt jár az, hogy használni akarnak az ügynek úgyis, hogy megosztják tapasztalataikat azokkal a kézművesekkel, akik eljöttek a Népművészeti Akadémia *Hagyomány és innováció* témájú tanácskozására. A résztvevők nagy érdeklődéssel követték a munkafolyamatot és osztatlan elismeréssel adóztak az elvégzett munka nyomán megszületett tárgyak előtt. Egyébként maguk is hasonlóan gondolkodó, a magyar hagyománnyal foglalkozó alkotók, népművészek. Alkotók és népművészek.

Engedjék meg, hogy e megnevezés helyett a továbbiakban a kézműves, vagy az iparművész kifejezést használjam.

Ezen a tanácskozáson én is beszéltem egy témáról, nevezetesen a design és innováció kapcsolatáról, s úgy éreztem előadás közben, hogy sok mindenben egyetértünk, legalábbis a visszajelző mosolyok, egy-egy fejrázás, avagy beszólás formájában felém érkező kommunikációs jelzések arról győztek meg, hogy ugyanazt, vagy közel ugyanazt gondoljuk közös ügyünkről.

Közös ügy.

Jó lenne, ha egyre többen tudhatnánk, mi is a közös ügyünk. Sokunk közös ügye.

Kallós Zoltán, a magyar hagyomány megmentésének ikonikus alakja minden könyvdedikációját így kezdi: „Közös ügyeink szeretetének jegyében...” Engem nagyon meghatott, mikor először olvastam e sorokat. Amikor másodjára olvastam, akkor megéreztem, hogy milyen sokan részesülhettünk ebben az élményben. Harmadjára látva e sorokat tudatosult bennem, hogy valóban ügyről

A kiállítás egyik szép részlete

van szó, s ha szeretjük, bizony el kell szegődnünk annak szolgálatára.

Mondjuk el tehát gyakran, hogy van közös ügyünk, s remélhetőleg egyre többen győződhetnek meg ennek a bizonyos közös ügynek a létezéséről. Mind többször hallva pedig előhívja talán azt a választ, reagálást, amely alkatunktól függően megsújja, mit is kell tennünk.

Valamilyen meg nem nevezett érdek akadályozza, társadalmi méretű közös ügyünknek még csak a felismerését is.

Itt kell kezdeni a szolgálatot.

A meg nem nevezett érdeket kell először kimondani és sorban a többit, ahogy tisztul és világosodik a kép. Nagyon fontos bajelhárító tett a megnevezés, mint a gyógyulás első lépcsője. Azt hiszem, hogy utána a tettek, megoldások sokasága úgy követi, vagy kiváltja egymást, mint az első dominónak adott lendület, amelyetől sorozatos, folyamatos mozgásba jön az egész építmény.

Sok a teendő.

A Zala Megyei Népművészeti Egyesület részvétele a hagyományos kézművességen alapuló termékfejlesztő kurzusban – meghatározó jelentőségű.

Ez egy tett, hogy Csapó Angélat, a kurzus vezetőjét idézzem szabadon, egy korszakváltó tett, másoknak pedig példaértékű, reménybeli teendője.

Tervezői és gyakorlati munka folyt azon a 13 munka-

napon, amelyet itt, Gébárton töltöttem. Vasárnapokat jelentve, el-elszórtan, közel egy évet fogott át ez a 13 alkalom, amely az önmegismerést, a szakmai fejlődést, a szemléletbeli tisztázódást segítette. Úgy tűnik, ennek a csoportnak épp a pályázat tartalmának illetően értelmezése volt a soron következő fejlődési szintje. Ez abból is kitűnik, hogy rövid idő alatt olyan eredményt sikerült felmutatni megvalósult tárgyak formájában, amely hosszú lappangási időt sejtet. Csak alkalom és a megfelelő emberek együttállása kellett, hogy eleven, kreatív, tartalmában előremutató kiállítás szülessék.

A tanult kézművesnek, a sikerrel művelt műfajok jeles képviselőinek is jót tett az új szemléletű anyagismeret, a feladatok kínálta szinte játékos formatanulmányok elkészítése. Láthatóan üdítő hatással volt a tárgyakotó tervezés szakmai fogalmainak újraértelmezése.

Azt is mondhatnám, hogy korszerű megközelítéssel, tanulmányozást, értelmezést elősegítően taglalták a hagyományos tárgytervezés lépéseit.

A sokat hangoztatott anyag, forma, funkció hármasságát számon kérő minősítési szempontok közül a pályázati munka során a funkció elsődlegességéből indultak ki. Ez nagyon jó módszer, többek között az anyagszerű megoldások megtalálásához és formai, esetleg díszítésbeli lehetőségek megkereséséhez.

Azért tartom remek tervezői alapállásnak a funkcióból való kiindulást, mert egy jellemző hiba elkerülésére is

Berzsán Pálné
csipkekészítő
által tervezett
és kivitelezett,
a Pannónia
csipke
technikájának
felhasználásával
készült
menyasszonyi
fejdísz

alkalmas utat kínál. A hagyományos, néprajzilag hiteles tárgyak megismerése és lényegének feltárása gyakran a néprajzi beazonosítást leggyorsabban igazoló, szinte külsődleges jegyekből történik. Ez a szemlélet, a kezdő embert, legyen mégoly tehetséges, gyakran meg is állítja ennél a külsődleges megközelítésnél. Most is, ugyanúgy, mint régen. Csakhogy, míg ez helyénvaló módszer volt az úgynevezett élő „népművészet” idején, olyannyira anakronisztikus 2010-ben.

Az ún. „népművészet” sohasem volt anakronisztikus; sőt, oly annyira modern volt, hogy mindig valóságos igényeknek akart megfelelni, különben nem indokolta volna létét semmi. Létének indoklására sok olyan okot láthattunk az elmúlt évtizedekben, amelyeknek soha semmi köze nem volt az úgynevezett népművészethez. Ismeretlen volt például a politikai okokból eredő erőltetett stíluskorlátozás, de egyáltalán, a politikai indíttatás. Ismeretlen volt az erőltetett, tukmált elfogadás. Ismeretlen volt az érdekből való, a megtévesztés céljából való alkalmazás. Ezek a korábban ismeretlen alkalmazások az elmúlt negyven, ötven évben tapadtak rá. Eszközüvé vált manipulatív szándékoknak.

Amikor emlegetem a számos teendőt, arra is gondolok, hogy a magyar hagyomány megtisztítása is várat magára.

A hamisság ma is kíséri.

Az Echo Tv egyik adásában közvetített tárlatvezetésnek látszó műsort a Néprajzi Múzeumból, az ún. „Élő Népművészetnek” nevezett kiállításról.

Hogy mára nem létezik „élő népművészet”, ezt az előszót író szakértők is elismerik.

Az indoklással mégis adósok maradnak. Miért kell hát ezt szajkózniuk, ezt erőltetniük megtévesztve nézőket, kultúránk iránt érdeklődőket, kézműveseket és politikusokat is?

Van egy magyarázat, illetve több is lehet, de ezt látom a legpontosabbnak és a legátfogóbbnak.

Még mindig a politikának, egy régebbi, cseppet sem időszerű politikának érdeke, hogy a magyar hagyomány folytatólagos művelése hobbitévékenység maradjon.

Hobby, avagy a szabadidő hasznos eltöltése. Ismerős ez a fogalmazás? Honnan is? Kisdobos és úttörőnaplókából, de a KISZ-programbeszámolóiból is akár. Tovább nem kérdezhetek, mert nem volt alkalmam ismeretnii a beszámolókat arról, hogy mit csinálnak felnőtt emberek szabad idejükben. Mindenesetre a legkevésbé veszélyes tevékenységnek valószínűleg a népművészetrel való bibelődés látszott. Nosza, tegyük ezt az egészet a közművelődés felségterülete alá, ott van most is. Így kézimunkaszakköröktől, népdalköröktől volt békés a helyi, 3600 település művelődési háza.

Persze mindig tökéletlen a rendszer, s hol ez lóg ki belőle, hol az.

A tehetség például időnként zavaró körülménynek mutatkozott. Erre jó módszer volt a címek adása. Csak azért nem sorolom ezeket a „kitüntető” címeket, mert nem akarom megbántani azokat a tehetséges, kiemelkedő adottságú, tanultsággal rendelkező amatőr kézműveseket, akik a hagyományos kultúra művelését a legmagasabb szintre emelték.

Megtévesztő a művész, a művészet megnevezés használata. Magyarországon a művészetéről 2-3 folyóiratban írnak, ezek a hivatalos, nyomtatott művészeti fórumok. Mikor jelent meg cikk a mai „élő népművészetéről” ezekben a folyóiratokban? Művészettörténészek írják a régi és az újdonsült művészeti eseményekről az értékelést, elemzést. Mikor olvashattunk művészettörténész tollából származó írást az „élő népművészet” bármely eseményéről? Érdekelne, hogy az ötévente megrendezett kiállításunkról mikor jelenik meg szakcikk? Felkészülhetnének erre, ha már ötévente rendezik az „élő népművészet” kiállítását. Csak nem az ötéves tervből maradt ránk ez az ötös?

Egyre zavaróbb a tisztázatlan, értelmetlen jelenségek sora, amely a komoly tudású szakemberek munkáját, önbecsülését, továbbfejlődését, érvényesülését zavarja, akadályozza, vagy egyenesen lehetetlenné teszi.

Céh vagy ipartestület? Kultúra vagy termékgyártás? Művészet vagy design? Szakma? Mesterség? Műfaj?

A magyar hagyományokon alapuló kultúránk,

legyen az akár tárgykultúra, a pontos, igaz helyét kell megtalálnunk, vagy, ha másképp nem megy, megmutatnunk, „így, alulról” kiindulva, mert a hivatal, a politika ebben a tisztázatlan helyzetben, megbecsülés nélkül, jogfosztottan, rangrejtett állapotban tartja, valamilyen tisztázatlan okból, vagy még inkább, nagyon tudatosan.

Ha amatőr tevékenység, milyen alapon minősít? Ha mozgalom, akkor felettébb nem érhető az államilag szabályozott minősítés. Ha szakma, akkor tartozzon a szakmai szervezetekhez. Ha művészet, akkor pedig tessék szíves lenni elismerni. Szabad abbahagyni a lekezelést, a lenézést, a kirekesztést, a lesajnálást.

Szabad viszont tudomásul venni, hogy ez fontos társadalmi hatóerő. Azt pedig, hogy erőforrás lehet, az is bizonyítja, hogy ilyen kínálkozó EU-s pályázatok léteznek, amelyben van egy bűvös szó: *termékfejlesztés*. Lehet, hogy ebbe az irányba lehetne továbblépünk? Mint mondtam, sok a teendő.

Lehet, hogy ez fontosabb, mint ügyességünk és alkalmasságunk bizonyítása? Hát kell azt bizonyítani? Itt ez a kiállítás, mely bizonyít helyettünk is még öt évig, reméljük minél több helyen.

Közös ügy. Fontos lépések történtek a Zala Megyei Népművészeti Egyesület háza táján. Közös ügyeink szeretete jegyében.

Társadalomgyógyító ennek a közösségnek a léte és munkálkodása. Hatását, hatóképességét kell segíteni minden lehetséges módon, hogy működését folytathassa, felhalmozott tudását érvényre juttathassa és megoszthassa a nagyobb közösséggel.

Gratulálok minden résztvevő kézműves - iparművésznek a kiállításon és a pályázat folyamán nyújtott teljesítményéhez. Elismeréssel adózom Csapó Angéla kurzusvezetőnek a pályázati téma értelmezéséért, a feladatsorok kreativitásáért és azért az energiáért, mellyel minden résztvevőt meg tudott győzni a közös ügy létezéséről.

Gratulálok Skrabut Évának és Dala Hajnalkának az odaadó „témavezetéséért” és ebben a témavezetésben az én vezetésem is benne van. Köszönöm szépen a fogadtatást és azt az élményt, amelyben ez a kedéllyel bőven ellátott közösség részesített. Egy Hajdúságból érkező embernek ez nagyon jól esik. Remélem, hogy a vándorkiállítás anyaga is jól jön majd és célt ér arrafele is.

Sikeres folytatást és hosszú időre szóló, bizakodó összefogást kívánok!

(Elhangzott Zalaegerszeg–Gébárton, a Kézművesek Háza kiállításán, 2010. 11. 20.)

Némethné Csalló Katalin fafaragó
fából és szaruból készült tologat-
ható bogárjátékai